

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
ÖMER SABANCI'NIN
TRABZON SİAD GENEL KURUL
KONUŞMASI

18 Nisan 2005
Trabzon

TÜSİAD AVRUPA SANAYİ VE İŞVERENLER KONFEDERASYONLARI BİRLİĞİ (UNICE) ÜYESİDİR.

İstanbul : Meşrutiyet Cad. No: 74 Tepebaşı 34420 İstanbul - Türkiye
Ankara : İnan Cad. No: 39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara - Türkiye
Brüksel : 13, Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C. : 1250 24th Street, Washington D.C. 20037 - USA
Berlin : Mörkisches Ufer, 28 10179 Berlin-Mitte - Germany
Paris : 12, Rue Godot de Mauroy 75009 Paris - France

Tel: (90-212) 249 19 29 **Faks:** (90-212) 249 13 50 **e-mail:** tusiad@tusiad.org
Tel: (90-312) 468 10 11 **Faks:** (90-312) 428 86 76 **e-mail:** ankoffice@tusiad.org
Tel: (32-2) 736 40 47 **Faks:** (32-2) 736 39 93 **e-mail:** bxloffice@tusiad.org
Tel: (1-202) 776 77 70 **Faks:** (1-202) 776 77 71 **e-mail:** usoffice@tusiad-us.org
Tel: (49-30) 28 878 6300 **Faks:** (49-30) 28 878 6399 **e-mail:** info@tusiad-de.org
Tel: (33-1) 426 516 40 **Faks:** (33-1) 426 516 99 **e-mail:** satan@tusiad.org

web: www.tusiad.org

Sayın Başkan, Değerli Trabzon SİAD Üyeleri,

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bana sizlerle birlikte olma ve son ekonomik gelişmelere ilişkin görüşlerimi paylaşma fırsatı verdiği için Başkan Semih Melek'in şahsında Trabzon SİAD'ın Yönetim Kurulu'na teşekkürlerimi sunuyorum.

Kriz ertesinde, ekonomimizin içine girdiği olumlu ekonomik konjonktürü hep beraber yaşadık. Son üç yılda temel makroekonomik göstergelerde ciddi iyileşmeler görüldü. Ancak unutmayalım ki, bu iyileşmeler Türkiye tarihinin en ciddi krizinin ardından geldi. Bir anlamda geçtiğimiz üç yıl kriz koşullarına uyum sağlama dönemi idi. 2005 yılıyla birlikte artık ekonomimiz yeni bir sürece giriyor. Bu sürecin temel özelliği, artık makroekonomik dengeleri büyük ölçüde sağlamış olan bir ekonominin hangi temel doğrultularda şekilleneceğidir.

Bu sözlerimi biraz açmak istiyorum. 2002-2004 döneminde ortalama yıllık büyüme %7.9 oldu. Bu büyümeye en çok katkıda bulunan sektörler sanayi ve ticaret olurken, harcamalar yönünden de ertelenmiş olan özel sektör yatırım ve tüketim harcamaları büyümenin itici gücünü oluşturdu. Özellikle 2004 yılında özel sektör yatırım harcamalarında %45, özel tüketim harcamalarında ise %10 artış yaşandı.

Bu performansta politik ve makroekonomik istikrarın etkisi ne olmuştur? Bu performansta yatırım ortamındaki iyileşmeler ne kadar belirleyici olmuştur? İstikrarsızlık nedeniyle ekonomik kararların hiçbirinin alınmadığı bir dönemin ardından nihayet gelen istikrar ve önümüzü görebilmek, ertelenmiş olduğumuz kararların hayata geçmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, 2004 yılında yapılan yatırım ve tüketim harcamaları 2005 yılında bu hızla devam etmeyecektir.

Diğer yandan, yatırımlarda gözlenen yüksek oranlı artışlara rağmen, reel yatırımlar hâlâ 2000 yılındaki seviyelerinin altındadır. Milli gelir içerisindeki paylarına göre, gayrisafi sabit sermaye oluşumu 2000 yılında GSMH'nin yaklaşık %28'ine karşılık gelirken, bu oran 2004 yılında yaklaşık %24 olmuştur. Büyümenin devamlılığı açısından yatırımların milli gelire oranının belli bir seviyenin altına inmemesi son derece önemlidir. Örneğin, gelişmiş ekonomilere yakınsama sürecinde en başarılı iki ülke konumundaki Güney Kore ve İrlanda'da, yatırım harcamalarının milli gelire oranının son beş yıllık ortalamaları sırasıyla %30 ve %28 civarındadır.

Kaldı ki 2004 yılındaki yatırım hamlesi, Türk özel sektörünün eseridir. Türkiye, iç pazar büyüklüğü, kalifiye ve verimli iş gücü, gelişmiş ve güçlü yerli sanayi, coğrafi konumu, çevre pazarlarla bağı, gelişmekte olan ülkelere kıyasla gelişmiş alt yapısıyla yabancı sermaye konusunda son derece önemli avantajlara sahipken, 1992 yılından bu yana yıllık bazda maksimum 1-1,5 milyar ABD doları gibi çok düşük rakamlarla doğrudan yabancı sermaye çekebilmiştir.

AB ile müzakerelerin Ekim 2005'te başlayacak olması, yabancı sermaye yatırımlarının hızla artacağı yönünde yaygın bir beklenti yaratmıştı. Gerçekten de, yabancı sermaye girişlerinde 2004 yılında bir canlanma görüldü. 2004 yılında Türkiye'ye 2.6 milyar dolarlık doğrudan uluslararası yabancı sermaye girişi oldu, ancak, bu brüt sermaye girişlerinin 1.3 milyar dolarlık bölümü gayrimenkul satışlarından kaynaklandı.

Ayrıca, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı 2004 yılı Yatırım Raporu'ndan birkaç veri ve bulguya göz atmakta da fayda görüyorum. Bu rapora göre, 2001-2003 yılları arasında, 3 yıllık hareketli ortalama ile hesaplanan, yabancı sermaye çekme performansı sıralamasında, Türkiye 140 ülke arasında 110. sırada yer almış ve maalesef, 76. sıradaki Zambiya'nın, 80. Papua Yeni Gine'nin ve Gana (94), Madagaskar (105) ve Malawi (109) gibi diğer ülkelerin gerisinde kalmıştır.

Bu verilerle şunu ortaya koymak istiyorum: Türkiye her sene yaklaşık 550,000 yeni iş sağlamak zorundadır. Bu ise yatırım hamlesinin devamını gerektirir. Türkiye'nin yapısal dönüşümünü tamamlaması ve orta vadeli yeni bir büyüme atağını sürdürebilmesi, yerli ve yabancı özel sektör tarafından yeni dönemde yapılacak yatırımlar ve dolayısıyla artacak üretim ve istihdam ile mümkün olacaktır. AB'ye tam adaylık süreci çerçevesinde hazırlanmış olan Katılım Öncesi Ekonomik Program da, büyümenin kaynaklarının yatırım ve ihracat olacağı tahmini üzerine kuruludur.

AB üyelik sürecinde Türkiye'nin kişi başına gelir seviyesinin AB ortalamasına yaklaşması için gereken özel sektör yatırımlarının gerçekleştirilmesi büyük ölçüde yatırım ortamının iyileştirilmesine bağlıdır. Yatırımların önündeki mevcut engeller kaldırılabilirdiği ölçüde, Türkiye bu arzuladığımız hedefe daha hızlı yaklaşabilecektir. O yüzden ki, gerçekleştirilmiş olan başarı ile rehavete kapılmamak, bu başarının ardındaki özel koşulları iyi anlamak ve büyümenin sürekli kılınması için yeni bir ekonomik vizyonu ortaya koymak gerekmektedir.

Ancak bu gerekliliklere rağmen, son aylarda olması gerekenlere kıyasla yapılanlarda bir yavaşlama hissediyoruz.

Daha Aralık ayında açıklanmış olmasına rağmen, IMF anlaşmasının hala imzalanmamış olması, bu yavaşlamanın en önemli örneklerinden birisi. Bu anlaşmanın ön koşulu olan sosyal güvenlik, finansal kuruluşlar ve gelir idaresi kanunlarının Meclis'ten geçmesi bekleniyor. Artık bu üç reformun tamamlanarak en geç Mayıs ayında IMF anlaşmasının imzalanmasını bekliyoruz.

Bugün dünyada ekonomik büyüme konusunda yapılan akademik çalışmalara ve ülke deneyimlerine bakıldığında, yatırım ortamını iyileştirici düzenlemelerin büyük bir önem taşıdığı görülüyor. Yatırım yaparken idari ve teknik engellerle her gün uğraşan yatırımcının ve üreticinin önündeki engellere makul çözümler üretilmesi gerekiyor.

Sadece gelişmekte olan ülkeler değil, gelişmiş ülkeler bile yatırım ortamlarını sürekli iyileştirmek üzere yoğun bir gayret içinde. Türkiye OECD ülkeleri arasında yatırım ortamı göstergeleri açısından en arkalarda geliyor. 27 OECD ülkesinden 25 tanesinde, yatırım ortamını daha da iyileştirmek üzere programlar uygulanıyor. Türkiye'ye bakıyoruz, Türkiye bu amaçla kurmuş olduğu Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'nu bir türlü olması gerektiği gibi işletmiyor.

Türkiye gündemi aylardan beri IMF anlaşmasının imzalanması ve baş müzakerecinin belirlenmesi konularına kilitlendi. Oysa, önümüzde 2005 ve sonrası dönem için cevabını bugünden vermemiz gereken bir dizi soru var. Hangi sektörler, hangi bölgelerde büyümeyi sürükleyecek? Büyümek için gereken yurtiçi yatırımları hangi faiz oranlarından nasıl karşılayacağız? Yatırımların devamı cari açığı daha da artıracığı için, hangi sektörler ve hangi hizmet kollarıyla döviz kazanacağız? Yatırımlar yavaşlarsa, verimlilik artışı devam ettirilebilecek mi? Verimlilik artışı devam ettirilemezse ihracatımızın rekabet gücünü nasıl koruyabileceğiz? İhracat artışımızı sınırlama riski her geçen gün artan liman ve ulaştırma sorunlarımızı aşmak için altyapı projelerimizi nasıl finanse edeceğiz? Halihazırda, desteklerle ayakta kalan tarım sektörümüzü nasıl reforma tabi tutacağız? Tarım reformunun getireceği istihdam sorununu nasıl çözeceğiz?

Bu listeyi uzatmak mümkün. Bugün bu sorulara hemen cevap bulamıyoruz. Ancak bu soruları soruyoruz ve iş dünyamızı, ekonomi bürokrasimizi ve en önemlisi hükümetimizi bu sorulara bir an önce yanıt üretmeye davet ediyoruz.

Değerli konuklar bir konunun daha altını çizmek istiyorum.

Ekonomimizde 2004 yılında yaşanan rekor düzeydeki yüzde 9.9'luk büyüme rakamına rağmen Türkiye'nin en önemli sorunu olan işsizliğin yeterli ölçüde azalmaması, yabancı sermaye girişlerinin ve yatırımların gerektiği gibi artmaması, bir yanda yapısal bazı eksiklerimizin devam ettiğini, öte yanda da politikalara yön verecek bir sanayi stratejisinden yoksun olduğumuzu gösteriyor.

TÜSİAD olarak, bu eksikliğı gidermek açısından Makro Dinamikler, Sektörel ve Bölgesel Politikalar, Büyümenin Finansmanı ve Kurumsal Yapılanma adları altında, birbirini tamamlayan dört adet araştırma çalışması yürütmekteyiz. Araştırma sonuçlarını haziran ayı sonunda kamuoyu ile paylaşacağız.

Önümüzdeki günlerin yeni bir ekonomik büyüme süreci bakımından ülkemiz için büyük fırsatlar yaratabileceğinin, aksi halde bazı fırsatların kaçacağıın unutulmaması gerekiyor. Bu dönemin çok iyi değerlendirilerek, gerekli önlemlerin ivedilikle alınması ve uygulamaya geçirilmesi şarttır.

Sözlerime son vermeden önce Trabzon'da bir süre evvel yaşanan olaylar ile ilgili görüşlerimi sizinle paylaşmak istiyorum.

Her şeyden önce, Türkiye'nin şiddete, öfkeye değil, sağduyuya ihtiyacı olduğunun, milletçe her türlü kışkırtmaya, düşüncesizliğe, aşırılığa karşı sağduyumuzu muhafaza etmemiz gerektiğinin altını çizmek istiyorum.

Trabzon'da yaşanan olayları değerlendirirken üç temel kriterden hareket etmek gerekir:

- 1) Herkesin ifade özgürlüğüne saygı duymak demokrasinin temel gereklerinden biridir, bundan vazgeçemeyiz.
- 2) İfade özgürlüğüne sığınarak şiddet kullananlara ya da yasaları çiğneyenlere sadece ve sadece güvenlik güçleri müdahale edebilir. Hangi gerekçeyle olursa olsun, vatandaşın herhangi bir olaya müdahalesinin bir tek sonucu vardır: Kargaşa.
- 3) Güvenlik güçleri, kendini yargının yerine koyarak, zanlıyı cezalandıramaz, infiale kapılamaz, bir olaya müdahale ederken orantısız güç kullanamaz. Sokaktaki vatandaşın sesine, eğilimine göre değil, yasalara göre hareket eder.

Herhangi bir olayda bu üç kriterden biri ihlal ediliyorsa, gelişmiş bir demokrasiye sahip olduğumuzdan söz edilemez. Bu olaylar ile ilgili sevindirici olan, hükümetin verdiği tepkinin, demokratik bir yaklaşım sergilemesidir. Türkiye'de herkesin dünya standartlarında bir demokrasi içinde yaşamaya hem hakkı, hem de ihtiyacı vardır.

Beni dinleme sabrını gösterdiğiniz için teşekkür ediyorum.